

”Vaikka kirjan tapahtumilla ja hahmoilla olisi vastineensa todellisuudessa, romaanissa ne ovat osa fiktiivistä tarinaa. Siksi myös Sylvia Plath on tässä teoksessa kuvitteellinen hahmo”: Miten Elin Cullhedin *Euforia: romaani Sylvia Plathista* määrittelee biofiktion?

Lotta Nurmi

Kandidaatintutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, yleinen kirjallisuustiede

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Lokakuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, yleinen kirjallisuustiede

Lotta Nurmi

”Vaikka kirjan tapahtumilla ja hahmoilla olisi vastineensa todellisuudessa, romaanissa ne ovat osa fiktiivistä tarinaa. Siksi myös Sylvia Plath on tässä teoksessa kuvitteellinen hahmo”: Elin Cullhedin *Euforia: romaani Sylvia Plathista* määrittelee biofiktio?

Sivumäärät: 22

Tutkielmassani tarkastelen Elin Cullhedin vuonna 2022 julkaistua romaania *Euforia: romaani Sylvia Plathista*. Teos on lajiltaan biofiktio, ja lähestynkin romaania lajitutkimuksen näkökulmasta. Merkittävimpinä lähteinäni minulla on käytössä Dorrit Cohnin *Fiktio mieli* (1999) ja Maarit Leskelä-Kärjen *Toisten elämät. Kirjoituksia elämäkerroista* (2017). Pohdin, miten kyseinen romaani määrittelee biofiktio. Lähestyn kysymystä muutamasta eri näkökulmasta. Koska biofiktio on nimensä mukaan fiktiota, selvitän onko välttämätöntä, että lukijalla on taustatietoa todellisesta henkilöstä, jota romaani käsittelee. Seuraavassa luvussa pohdin Cullhedin suhdetta Plathiin, ja mitä vaikutuksia suhteella on tähän biofiktioon. Viimeiseksi tarkastelen kysymystä: ”Mikä on biofiktio hyöty?”.

Päädyin tutkielmassani siihen, että biofiktio ei ole toimia referentiaalisena teoksena, jonka voisi lukea luottaen siihen, että kaikki on totta. Lukija ikään kuin tekee kirjailijan kanssa sopimuksen fiktiivisyydestä. Selvitin, että jos biofiktio kirjoittajalla on jokin henkilökohtainen suhde romaanin todelliseen henkilöön, vaikuttaa se teokseen. Cullhed kuvailee kokeneensa aina, että Plath on hänen sielunsisarensa, mikä on voinut vaikuttaa siihen, että hän on valinnut lajiksi juuri biofiktio. Koska Plath on Cullhedille niin tuttu, voi hän lainata omaa ääntänsä romaanin Sylvialle. Päädyn siihen, että biofiktio tärkein funktio on kuvastaa jotain sitä inspiroitunutta henkilöä laajempaa, mihin lukijat voivat samastua, kuten Sylvian kamppailut äitinä ja avioliitossa.

Avainsanat: biofiktio, Sylvia Plath, genretutkimus

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	5
1.1	Tutkimuskohteen ja -kysymyksen esittely	5
1.2	Lähestymistapa ja teoria	6
1.3	Biofiktiosta	7
2	TARVITAANKO <i>EUFORIAN</i> LUKEMISTA VARTEN TAUSTATIETOA PLATHISTA JA HÄNEN TUOTANNOSTAAN?	10
3	KIRJAILIJAN SUHDE PLATHIIN: MIKSI TEOS ON KIRJOITETTU?	14
4	MITÄ ANNETTAVAA <i>EUFORIALLA</i> JA BIOFIKTIOLLA ON?	18
5	LOPUKSI	21

1 Johdanto

1.1 Tutkimuskohteen ja -kysymyksen esittely

Tutkielmani kohdeteos on Elin Cullhedin vuonna 2021 ilmestynyt romaani *Eufori: En roman om Sylvia Plath* (suom. *Euforia: romaani Sylvia Plathista*, 2022). Teos on lajiltaan biofiktiota, eli romaani, joka on kirjoitettu todellisen henkilön näkökulmasta. Minä-muodossa kirjoitettu romaani perustuu amerikkalaisen kirjailija Sylvia Plathin (1932–1963) viimeiseen elinvuoteen. Romaani alkaa ajalta, jolloin Plath odottaa toista lastaan, ja on juuri muuttanut miehensä kanssa Lontoosta pienemmälle paikkakunnalle Englannissa. Romaanissa kuvataan Plathin vuotta eri teemojen, mm. äitiyden, kirjailijuuden ja vaimon roolin, kautta. Teos on kirjoitettu niin, että kuvatuissa tapahtumissa liikutaan aina vahvasti Plathin ajatuksissa ja pään sisällä: ”Miten olin saattanut suostua järjestelyyn, joka oli pelkkä kompromissi Tedin kelttiläisen kylmyyden ja minun suurenmoisen amerikkalaisen paloni välillä?” (Cullhed 2021, 136).

Sylvia Plath (1932–1963) oli amerikkalainen runoilija ja prosaisti. Hänen ainut julkaistu romaaninsa *The Bell Jar* (suom. *Lasikellon alla*) julkaistiin 1963 ja runokokoelma *Ariel* julkaistiin postuumisti vuonna 1965. Plathin nähdään edustaneen ja edistäneen merkittävästi tunnustuksellisen runouden lajia. Tunnustuksellisessa runoudessa teokset ovat yleensä omaelämäkertaisia ja käsittelevät intiimejä ja arkoja aiheita, kuten mielenterveysongelmia. *The Bell Jar* julkaistiin tammikuussa 1963, kuukausi ennen Plathin tekemää itsemurhaa, Victoria Lucas -pseudonyymillä, ja myöhemmin 1966 postuumisti Plathin omalla nimellään. Plath oli ansioitunut ja oppinut kirjailija, ja hän oli opiskellut sekä Smith Collegessa että Cambridgessa stipendeillä. Vuonna 1956 Plath meni naimisiin englantilaisen runoilija Ted Hughesin (1930–1998) kanssa, ja he saivat kaksi lasta. Vuonna 1962 Plath ja Hughes erosivat Hughesin petettyä Plathia. (Encyclopaedia Britannica 2025) Romaaniin on kirjoitettu hahmoiksi myös muita henkilöitä, jotka olivat todellisuudessa läsnä Plathin elämässä, mutta tutkielmassani ei paljoakaan keskity heihin, vaan ennemmin Sylvia-hahmoon.

Plathista on julkaistu paljon kirjallisuutta, mm. elämäkertoja eri näkökulmista. Esimerkiksi Andrew Wilsonin *Mad Girl's Love Song: Sylvia Plath and Life Before Ted* (2013), jossa keskitytään tarkastelemaan Plathin nuoruusvuosia, Elizabeth Winderin *Pain, Parties, Work. Sylvia Plath in New York, summer 1953* (2014), joka kuvaa lyhyttä aikaväliä Plathin elämässä

ja melko tuore Heather Clarkin *Red Comet: The Short Life and Blazing Art of Sylvia Plath* (2020). Lisäksi Plathilta on julkaistu postuumisti mm. runoja, novelleja ja lastenkirjoja. Julkaistu on myös kokoelmia Plathin kirjoittamista kirjeistä ja päiväkirjoista.

Euforiassa esiintyy muitakin todellisiin henkilöihin perustuvia hahmoja, kuten Plathin sen aikainen aviomies Ted Hughes, heidän kaksi lastaan ja Assia Wevill, jonka kanssa Hughes petti Plathia sekä Plathin äiti Aurelia Plath.

Haluan tutkielmassani tarkastella romaania genrelähtöisesti. Keskityn pohtimaan mm. kysymyksiä: miksi biofiktiota kirjoitetaan ja mikä sen funktio on. Haluan tutkia, mitä annettavaa juuri *Euforiassa* on. Biofiktio on tällä hetkellä kaunokirjallisuuden suosittu genre, joka kiinnostaa sekä lukijoita että kirjailijoita, myös kirjallisuudentutkijoita. Maarit Leskelä-Kärki esittää ajatuksen, että suosio on linkittynyt laajempaan 1980-luvulta alkaen Suomessakin tehtyyn historian tutkimukseen, joka keskittyy yksilöihin, arkeen ja johonkin yksityiseen (Leskelä-Kärki 2017, 156), joten on mielenkiintoista pohtia lajia esimerkkiromaanin kautta.

1.2 Lähestymistapa ja teoria

Tutkielmassani lähestyn *Euforiaa* yleistämällä sitä jonkin verran biofiktio-lajin edustajana miettien, miten juuri se edustaa genreään ja määrittelee sen. Koska tutkimuskohteeni on vasta vähän aikaa sitten julkaistu, ei siitä ole tehty paljoa tutkimusta. Löysin yhden pro-gradututkielman, joka lähestyy romaania reseptioanalyysin kautta hyödyntäen romaanista Norjassa kirjoitettuja kirja-arvosteluja ja niiden esittämiä ennakkoluuloja sekä argumentteja *Euforiaa*, ja laajemmin biofiktiota kohtaan (Bøgseth 2022).

Olenainen käsite tutkielmassani on tietenkin biofiktio, jolla tarkoitetaan kaunokirjallisuuden lajia, jossa romaaniin otetaan inspiraatiota todellisista ihmisistä. Biofiktio muodostuu sanoista ”bio” ja ”fiktio”, joista ensimmäinen viittaa biografiaan eli elämäkertaan ja myöhempi kaunokirjallisuuteen, jota ei tule lukea totena. Biofiktiota kirjoitetaan kaikista tyypillisimmin taiteilijoista, mutta myös muista historiallisesti merkittävistä henkilöistä. Biofiktiossa kirjailija voi ottaa suuriakin vapauksia tarinan luomisessa, koska tarkoitus ei ole luoda todenmukaista elämäkertaa. Pelkästään biofiktioista ei ole tehty paljoa tutkimusta, joten lähteissäni puhutaan myös elämäkertaromaanista, jossa korostetummin kirjoitetaan todellista henkilöä koskevan faktatiedon perusteella. Elämäkertaromaaniin verrattuna biofiktio on kaunokirjallisempaa.

Tutkielmassani minua kiinnostaa pohtia *Euforian* kautta, miksi biofiktiota kirjoitetaan ja mikä sen tehtävä on. Ensin pohdin todellisen henkilön, Sylvia Plathin, ja häneen pohjautuvan Sylvia Plath -hahmon suhdetta. Aloitan tutkielmani pohtien pitäisikö romaanin lukijalla entuudestaan olla taustatietoa Plathista tai hänen kirjallisesta tuotannostaan. Paneutuessani kysymykseen ”miksi biofiktiota kirjoitetaan”, lähestyn kysymystä laajemmin, mutta myös podcast-jakson pohjalta, jossa Cullhedia haastatellaan. Kirjailijahaastattelu on yksi esimerkki siitä, miksi kirjailija päätyy kirjoittamaan nimenomaan biofiktion. Pohdin, mitä annettavaa *Euforiolla*, ja laajemmin biofiktiolla, on.

Lisäksi lähteisiin sisältyy lyhyesti Connie Ann Kirkin Plathista kirjoittama elämäkerta *Sylvia Plath: A Biography* (2004). Käytän tutkielmassani myös jaksoa ”Scandinavian Fiction” -podcastista, jossa haastateltiin Cullhedia *Euforiasta*. Lisäksi viitataan *Euforiasta* kirjoitettuun arvosteluun.

Olen rajannut tutkimuskysymyksestäni pois yritykset etsiä romaanista kohtia, jotka olisivat seipitettä ja pitäisi erottaa kohdista, jotka perustuvat tositapahtumiin. En pidä tätä omalle tutkielmalleni mielekkäänä, käsittelen romaania nimenomaan fiktiivisenä teoksena. Biofiktion lajiin kuitenkin olennaisesti liittyy tapahtumien ja hahmojen suhde todellisiin seikkoihin, joihin se perustuu, mutta pohtiessani esimerkiksi lukijan ja romaanin suhdetta tutkielmassani, korostan *Euforian* fiktiivisyyttä. Käytänkin tutkielmassani lähteenä Dorrit Cohnin teosta *Fiktio mieli* (1999), jossa hän erittelee fiktiivisen teoksen piirteitä ja tunnusmerkkejä. Tukenani biofiktion lajin tarkastelulle käytän Michael Lackeyn teosta *Biofiction: An Introduction* (2022). Teos ei niinkään esittelee uusia teorioita, mutta antaa kattavan katsauksen mm. biofiktion historiaan, piirteisiin, vastaanottoon, vaikutuksiin, mahdollisuuksiin ja rajoitteisiin. Edellisten lisäksi hyödynnän Suomessa biofiktiota tutkineen Maarit-Leskelä Kärjen teosta *Toisten elämät. Kirjoituksia elämäkerroista* (2017).

1.3 Biofiktiosta

Euforia on kaunokirjallinen teksti, jota ei ole tarkoitus lukea Sylvia Plathin elämäkertana. Vaikka kirjan tapahtumilla ja hahmoilla olisi vastineensa todellisuudessa, romaanissa ne ovat osa fiktiivistä tarinaa. Siksi myös Sylvia Plath on tässä teoksessa kuvitteellinen hahmo. (Cullhed 2021, 7)

Oheinen on huomautus romaanin alussa esipuheessa. Biofiktion genreen kuuluu tyypillisesti päähenkilön nimeäminen todellisen, eläneen henkilön mukaan. Tämä voi johtaa lukijoissa hämmennykseen ja luuloon, että kyseessä on elämäkerta tai historiankertomus. Jos lukijat

ymmärtävät biofiktion olevan nimenomaan fiktiota, lähestyvät he tekstiä eri tavalla.

Elämäkerran kohdalla kirjailijan ja lukijan välillä on sopimus ja lupaus faktatiedosta, kun taas biofiktion kohdalla voidaan tiedostaa, että kirjailija käyttää vapauksia, vaikka henkilöhahmot tai tapahtumat jollain tavalla viittaisivatkin todella tapahtuneeseen. (Lackey 2022, 1–2).

Leskelä-Kärki kirjoittaa teoksessaan: ”Tätä voikin pitää hyvän elämäkertaromaanin lähtökohtana: lukijalle on hyvä antaa avaimet käteen siihen, miten teos on rakentunut ja millä tavalla fakta ja fiktio siinä kohtaavat” (Leskelä-Kärki 2017, 160). Näin ajatellen jo tämä pieni huomautus romaanin alussa on tärkeä.

Cohn esittää *Fiktion mieli* -teoksessaan, että omaelämäkerta lasketaan referentiaaliseksi, koska sen on itse kirjoittanut henkilö, jota se käsittelee. Hän toteaa fiktiivisen omaelämäkerran¹ pyrkivän jäljittelemään tätä vaikutusta. Cohnin mukaan referentiaalisuus liittyy siihen, että kirjoittaja käsittelee tekstiään aktuaalisena totuutena ja esittää uskovansa siihen. Ei-referentiaalisuus on Cohnin mukaan sitä, että fiktiossa (tässä tapauksessa biofiktiossa) voidaan viitata todelliseen maailmaan, mutta sen ei ole pakko tehdä niin. (Cohn 1999, 22–30, 42–43). *Euforia* pyrkii luomaan omaelämäkerran vaikutusta siinä mielessä, että kaikkia romaanin tapahtumia katsotaan intiimisti Sylvian ajatusten ja sisäisen puheen kautta. Ei-referentiaalisuuden tiedostaminen on kuitenkin olennaista lukukokemukselle, koska biofiktiosta ei ole tarkoituskaan pyrkiä etsimään ja todistamaan joitakin elementtejä todellisuuteen. Pohdin tutkielmassani, mitä tarkoituksia biofiktiolla sitten oikeasti on.

Euforia on henkilöhahmojohteinen, kuten biofiktiot yleensäkin ovat. Jos puhutaan Wolfgang Iserin 1972 julkaistussa teoksessa *Der implizite Leser* esittelystä termistä sisäislukija, voidaan *Euforian* kohdalla tämän tarkoittavan lukijaa, joka tiedostaa, ettei teoksen pääfunktio olekaan kuvata historiallista aikaa tai kulttuuria mahdollisimman todenmukaisesti. Sen sijaan teos on fiktiivinen kuvaus eläneen henkilön viimeisen elinvuoden ajatuksista, tunteista ja elämästä. Sisäislukijalla, tai implisiittisellä lukijalla, Iser tarkoitti lukijaa, jolla on ”-- tekstin omaksumisen kannalta tarpeelliset moraaliset, kulttuuriset, ikään, koulutustasoon jne. liittyvät erityisominaisuudet, jotka ovat sopuoinnussa sisäistekijän (sisäislukijan, myös kuvitteellinen ja tekstin luoma vastapari, eli se joka suuntaa tekstin sisäislukijalle) vastaavien kanssa. Sisäislukija on hahmoteltavissa ainoastaan tekstin pohjalta” (Tieteen termipankki). Kuitenkaan *Euforian* käsitellessä läheltä henkilöhahmoja, ei se voi sivuuttaa myös historiallisen ajan ja miljöön kuvailua. Hahmoja ei olisi ilman maailmaa, jossa ne ovat

¹ Lähteessäni puhutaan omaelämäkerrasta, mutta tämä pätee myös biofiktioon.

romaanissa olemassa. *Euforiassa* esimerkiksi kuvataan Englantia, säätä, perheydyllä yms. 1960-luvulla:

Ted oli luotu elämään. Kuinka hyvin hän hallitsikaan viljelykset ja eläimet ja kaiken, mikä piti meidät maan pinnalla, jalkamme tukevasti maassa; hän hallitsi työkalut, ja oli hänen vallassaan juurruttaa meidät, meidät jotka olimme nuorina, kauniina ja kirjallisista kyvyistämme vakuuttuneina liehuneet sykkivässä Lontoossa. Täällä North Tawtonissa ei turhamaisuudelle ollut sijaa! (Cullhed 2021, 131)

Implisiittinen lukija ymmärtäisi, että tämä on todellisuuteen perustuva maailma, jossa henkilöahmot Sylvia ja Ted asuvat, ja se pohjautuu todelliseen historialliseen kontekstiin. Vaikka tältä osin biofiktio tarjoaa ainakin jossain määrin referentiaalisen kuvauksen maailmasta, jossa romaania inspiroineet henkilöt ovat eläneet, on hahmojen puhe, toiminta tai oleminen aina ei-referentiaalista. Tutkielmassani minua ei sen enempää kiinnosta jäädä pohtimaan *Euforian* referentiaalisuutta tai sen puutosta, vaan lähestyn romaania ainoastaan fiktiona.

2 Tarvitaanko *Euforian* lukemista varten taustatietoa Plathista ja hänen tuotannostaan?

Koska biofiktioissa tapahtumat ja hahmot pohjautuvat löyhästi tai vähemmän löyhästi todellisiin henkilöihin ja/tai tapahtumiin, herää kysymys siitä, onko lukijalla oltava historiallisista henkilöistä taustatietoa saadakseen genreen kuuluvista romaaneista mahdollisimman paljon irti. Jos taustatietoa tarvitaan, kuinka paljon sitä pitäisi olla?

Plath tunnetaan kirjailijana, mutta sen lisäksi hänen ympärilleen on rakentunut tietynlaista mytologiaa. Ilman biofiktioita hän on hahmo. Plath kiinnostaa ihmisiä, mikä selittää sen, että hän tulee usein vastaan mm. kirjallisuudessa, kuvataiteessa, musiikissa ja mediassa. Merkittävä osa mytologiasta liittyy Plathin 11.2.1963 tekemään itsemurhaan. Plath kärsi mielenterveysongelmista jo nuorena, jolloin hän myös jo kirjoitti. Suosituimmat sosiaalisen median alustat vaihtuvat vuosien saatossa, mutta esimerkiksi 2010-luvulla blogisivustolla Tumblrissa ja 2020-luvulla videoiden jakamiseen perustuvassa TikTokissa etenkin nuoret naiset osoittavat samastumistaan Plathiin. Esimerkiksi Plathin *Lasikellon alla* -romaanissa oleva viikunapuunmetafora nostetaan usein esiin kontekstissa, jossa tytöt ja naiset kokevat tulevansa sen, ja näin Plathin, kautta ymmärretyksi:

I saw my life branching out before me like the green fig-tree in the story. From the tip of every branch, like a fat purple fig, a wonderful future beckoned and winked. One fig was a husband and a happy home and children, and another fig was a famous poet and another fig was a brilliant professor, and another fig was Ee Gee, the amazing editor, and another fig was Europe and Africa and South America, and another fig was Constantin and Socrates and Attila and a pack of other lovers with queer names and off-beat professions, and another fig was an Olympic lady crew champion, and beyond and above these figs were many more figs I couldn't quite make out. (Plath 1963, 73)

Lainaus jatkuu päähenkilö Estherin kertoessa, kuinka hän näännyy kuoliaaksi, koska ei osaa valita itselleen viikuna kaikista vaihtoehdoista. TikTokissa esiintyi vuonna 2024 trendi, jossa etenkin teini-ikäiset tytöt ja nuoret naiset julkaisivat videon, jossa oli kuva viikunapuusta, ja jokaisen viikunan kohdalle oli kirjoitettu erilaisia uramahdollisuuksia tai elämän suuntia, kuten Plathinkin tekstissä. Taustalla videoissa soi edellinen lainaus äänitettynä. Trendissä kuvautui tyttöjen ja naisten kokema paine, joka liitetään haaveisiin, valintojen tekemiseen ja tulevaisuuteen. Trendiin liittyi melankoliaa, mitä usein Plathiin liitetäänkin. BBC:n artikkelissa ”Sylvia Plath: Will the poet always be defined by her death?” kirjoitetaan: “Plath has become a crude symbol of the girl outsider who rejects conventional standards of

femininity to take her life, and death, into her own hands” (Crawford 2021). Plathin kirjallisen tuotannon kautta tytöt ja naiset kokevat tulevansa nähdyksi, mihin vaikuttaa varmasti esimerkiksi hänen runojensa tunnustuksellinen tyyli, mille tyypilliseen tapaan hän käsittelee henkilökohtaisia aiheita kuten suhdetta vanhempiinsa ja mielenterveyttä. Kirjalliseen tuotantoon ja tunnettuihin elämänvaiheisiin samastumisen lisäksi on helppoa ainakin kuvitella samastuvansa myös itse Plathiin mm. siksi, että hänen päiväkirjojaan ja kirjeitään on julkaistu suurissa määrin. Päiväkirjoissa ja kirjeissä Plath kirjoitti ajatuksiaan vuosien ajan intiimisti, mikä voi vaikuttaa siihen, että niiden lukemisen jälkeen tuntee Plathin.

Euforiaa lukiessa mielestäni ei ole olennaista, että Plath olisi lukijalle tuttu. Vaikka romaanin miljöö ja tapahtumat perustuvat todellisuuteen, ei sen tiedostaminen merkitsisi mitään. Sylvian hahmon ymmärtämiseenkään ei tarvita taustatietoa, koska se on täysin fiktiivinen. Jos lukija esimerkiksi tietää entuudestaan, että romaani perustuu Plathin viimeiseen elinvuoteen, eli aikaan, jolta hänen päiväkirjojaan ei ole säilynyt, voi se mahdollisesti vaikuttaa lukukokemukseen. Joka tapauksessa *Euforia* on niin kaukana referentiaalisuudesta, että sitä voi kohdella täysin fiktiona ilman, että sitä varten pitäisi aiheista tai hahmoista olla taustatietoa.

Romaani alkaa vuodesta 1961, jolloin Sylvia oli 28-vuotias. Hän on naimisissa englantilaisen runoilijan Ted Hughesin kanssa, heillä on yksi lapsi, Frieda, ja Sylvia odottaa toista, he ovat lähiaikoina muuttaneet Lontoosta pienemmälle paikkakunnalle, Devoniiin. Viittaan alaluvussa vuonna 2004 julkaistuun Plathista kirjoitettuun elämäkertaan Sylvia Plath: A Biography, jonka on kirjoittanut Connie Ann Kirk. Elämäkerrtaa kohtelen tutkielmassani referentiaalisena. Elämäkerran mukaan tämä romaanin alkuasetelma perustuu todellisuuteen. Elämäkerrasta selviää myös, että romaanissa esiintyvät David ja Assia Wevill elivät Sylvian ja Tedin vanhassa Lontoon asunnossa alivuokralaisina Sylvian ja Tedin muutettua pois. (Kirk 2004, 86–88).

Biofiktiota kirjoitetaan yleisestikin paljon kirjailijoista, joten niiden, nyt *Euforian*, kohdalla herää kysymys siitä, onko kirjailijan tuotannon lukeminen tarpeellista ennen romaanin lukemista. *Euforiassa* Sylvia viittaa romaaniinsa *Lasikellon alla* pohtien esimerkiksi julkaisisiko sen omalla nimellään vai pseudonyymillä. Lisäksi Cullhed kuvaa romaanissa Sylviaa kirjoittamassa runoja, jotka päättyivät *Ariel*-kokoelmaan. Mielestäni *Euforian* lukijan ei oleteta lukeneen Sylvian tuotantoa entisestään. Sylvia kuvailee romaanissa *Lasikellon alla* -romaanin päähenkilöä, mutta koen, ettei romaanin siltikään tarvitse olla lukijalle tuttu, koska

tässä vaiheessa Sylvia ei itsekään ollut vielä julkaissut romaania, vaan se oli edelleen työn alla:

Minun täytyi herättää muutama sivu sisälläni eloon, jotta tiesin, että tekstini eli ja hengitti, että Esther Greenwood eli, hänen luonteensa, maailmankuvansa, ideansa, syvä kaipuunsa. Hän ei ollut mennyt rikki siitä, että olin jättänyt hänet muutamaksi päiväksi oman onnensa nojaan. Kaikesta päättäen Esther oli minun luomukseni, ja riippumatta siitä millaisia rakkaudentunteita minulla häntä kohtaan oli – ehkä en lopulta rakastanut häntä, ehkä tunsin surun häivähdyksen sen vuoksi, millaiseksi hänestä kertova tarina oli muotoutunut ja miten amatöörimäinen ja viihteellinen siitä oli tullut – hänen olemassaolollaan oli oikeutuksensa, hän eli, ja siten osa minua, palanen ah niin tärkeää lihaa, oli saanut lisää elinaikaa; se eli näillä sivuilla täysin riippumatta minusta. Jos joku siis ottaisi arkin ja alkaisi lukea, hänelle tapahtuisi jotakin: Esther – minä – muuttaisi jotakin tästä maailmasta ikuisiksi ajoiksi. Oivallus sai kylmät väreet kulkemaan pitkin selkäpiitäni. (Cullhed 2022, 135–136)

Katkelmassa ei ole kyse siitä, että Sylvia kuvailisi romaaninsa sisältöä, jonka ymmärtäminen saattaisikin vaatia *Lasikellon alla* -romaanin lukemista, vaan siinä kuvataan Sylvian suhdetta luomaansa romaanin päähenkilöön tarjoten jotain, mihin kenellä tahansa lukijalla voi olla mahdollisuus luoda yhteys riippumatta siitä, onko Plathin tuotanto tuttua. Samaa mieltä olen esimerkiksi romaanin kohdasta, jossa Sylvia herää kirjoittamaan runoa isästään.

Kirjoitin, kunnes sisimpäni kovertui ontoksi, kunnes tunsin koko ruumiini taipuvan kaarelle ja oksentavan sieluni paperille kuin sisälmykset vessanpönttöön. Tässä oli wc, tässä oli pelastus – tässä oli paperi. Minä hehkuin, olin painunut hengästyksestä kumaraan. Ei saanut katsoa sanoja. Ei saanut katsoa ennen kuin oli täysin valmista. Piti vain jatkaa kirjoittamista. Ei saanut kuunnella ääniä. Varis räähkyi puutarhassa – älä kuuntele sitä. Varikset halusivat aina minun keskeyttävän sen, mitä olin luomassa – yhden elämäni kauneimmista runoista – ja ajattelevan jotakin maallisempaa. Kieltäydyin tottelemasta! (Cullhed 2022, 289)

Tässä viitataan Plathilta oikeasti julkaistuun runoon ”Daddy”. Romaaniin on rakennettu kuvitteellinen kirjoitushetki, jossa ei ole mitään merkitystä pohjautuuko se oikean vai kuvitteellisen runon kirjoittamiseen. Katkelmassa ei ole mitään, mikä olettaisi runon olevan lukijalle tuttu, vaan ennemmin siinä kuvataan Sylvian ajatuksia ja mielen liikkeitä, kuten koko romaanissa muutenkin.

Mielestäni Plath-myytin tai Plathin kirjallisen tuotannon ei tarvitse olla lukijalle entuudestaan tuttua, koska kyseessä on täysin fiktiivinen teos, josta kaikkea voi ja pitäisi lähtökohtaisesti kohdella ei-referentiaalisena. Romaanissa Sylvia on hahmo, johon lukija voi tutustua sen kautta, mitä romaani hänestä kertoo.

Jos Plath kuitenkin on lukijalle tuttu, voi romaani antaa mielenkiintoisen näkökulman Plathin sisäiseen maailmaan. Mielenkiintoista tästä asiasta lukien on myös tarkastella, miten juuri Cullhed on päättänyt käsitellä Plathia. Voin toki myös kuvitella, että biofiktio muoto saattaa ärsyttää lukijoita, joille Plath on tuttu, jos ajatellaan, että tässä romaanissa yritetään jäljitellä Plathia.

3 Kirjailijan suhde Plathiin: miksi teos on kirjoitettu?

Cohnin mielestä on tärkeää tehdä erotus kirjailijan ja romaanin puhujan välillä. Cohn puhuu romaanin kirjailijan ja kohteen suhteesta todeten, että jos romaanin nimessä on käsiteltävän henkilön nimi, ja kirjan kannessa lukee tämä itse kirjailijan nimen lisäksi, kertoo tämä lukijalle, että romaanin puhuja ei ole kirjailija. (Cohn 1999, 44). Kun käsittelen tutkielmassani romaanin ja kirjailijan suhdetta käytän lähteenä Scandinavian Fiction Podcast jaksoa ”Elin Cullhed: ’Writing my novel was like having a secret garden that was all mine’” (2025). Ajattelen että podcast-jakson käyttö tässä tarkoituksessa on perusteltua, koska jaksossa Cullhed kuvailee suhdettaan Plathiin ja romaaniin niin, että se tukee Lackeyn teoksessakin esitettyä ajatusta siitä, että biofiktio on enemmän reflektio sen kirjoittajasta, kuin henkilöstä joka on inspiroinut siinä esiintyvää hahmoa (Lackey 2022, 13). Suhtaudun podcast-jaksoon lähdekriittisesti, enkä käytä sitä niinkään tieteellisenä lähteenä.

Heti podcastin alussa Cullhed kertoo, että on tuntenut Plathiin vahvan yhteyden siitä asti, kun ensimmäisen kerran tutustui häneen 20-vuotiaana. Hän kuvailee, että koki kuin olisi tuntenut Plathin. Cullhed kertoo kirjoittaneensa silloin päiväkirjaan Plathin olevan hänen siskonsa ja kaksoisolentonsa. Cullhedille Plath kuvasi modernia, oppinutta, vapaata nuorta naista. Cullhed mainitsee Plathin päiväkirjat, ja kuinka niistä hänelle välittyi tunne, että Plath loi elämänsä ja unelmiansa kirjailijana, vaikka nuoren naisen elämä olikin hankalaa. Cullhed kertoo samastuneensa tähän. Hän mainitsee tunteneensa vetoa sekä Plathin kirjalliseen tuotantoon että häneen hahmona. *Euforiaa* kirjoittaessa Cullhedin mielessä oli ajatus, että Plath on väärinymmärretty ja hänen ympärilleen on rakentunut mytologiaa, jota hän haluaisi purkaa. Hän myös puhuu siitä, kuinka naiskirjailijat ovat hukkuneet historiaan, eivätkä ole päätyneet kaanoniin viitaten siihen, ettei Plath myöskään ole päätenyt kaanoniin, vaikka se olisi tärkeää. (Elin Cullhed *Scandinavian Fiction Podcast* -podcastissa (4/2025). Spotify).

Haastattelun perusteella selviää jossain määrin, miksi Cullhed on halunnut kirjoittaa romaanin Plathista. Ensinnäkin hän on kokenut kirjailijaan voimakkaankin yhteyden vuosien ajan. Cullhed on nähnyt itsensä Plathissa, ja tätä kautta ajatellut, että hänen kuuluu kirjoittaa romaani. Hän myös kuvailee kokemustaan siitä, että Plath on väärinymmärretty hänen ympärilleen rakentuneen mytologian myötä. Tämä tekee mielestäni Cullhedin suhteesta Plathiin mielenkiintoisen, sillä hänen sanoessaan näin, välittyy kuva, että hän tuntee todellisen Plathin ja pystyy purkamaan myytit ja esitellä maailmalle todellisen Plathin. Cullhed ei sen tarkemmin tätä avaa, joten ehkä kuuntelija voi tehdä päätelmän, että Cullhedin asenne liittyy

nimenomaan ”sielunsiskouteen”, jota hän on Plathin ja itsensä välillä tuntenut. Välittyy ajatus, että Plathin näkökulmasta kirjoittaminen tulee Cullhedille luonnollisesti, koska Plath on hänelle niin tuttu.

En tutkielmassani pohdi sen enempää biofiktion eettisyyttä, koska se näkökulma on itsessään laaja. Nostan kuitenkin esiin kysymyksiä, joita eettinen näkökulma *Euforiaan* voisi herättää. Lajin erityispiirteisiin kuuluu se, että kirjailija puhuu henkilöahmoa inspiroineen todellisen henkilön äänellä. Etenkin biofiktiossa tämä on olennaista huomioida, koska teos on kirjoitettu ensimmäisessä persoonassa. Leskelä-Kärki käsittelee teoksessaan biofiktioon liittyviä eettisiä kysymyksiä ensin todeten biofiktion herättävän muita kirjallisuuden lajeja enemmän pohdintaa totuudellisuudesta, autenttisuudesta ja menneiden ihmisten äänen käyttämisestä. Kaikki alkaa kysymyksestä, että onko kirjailijalla oikeus muuttaa todellista henkilöä ja todellisia tapahtumia fiktioksi. Leskelä-Kärki kirjoittaa: ”Mennyttä elämää aineistonaan käyttävä kirjailija on yhtä lailla vastuussa niin historialliselle kohteelle kuin nykylukijoille siitä, että tutkittu tieto saa arvoisensa aseman ja että voimme hahmottaa, missä dokumentoidun ja fiktiivisen rajat kulkevat tai hämärtyvät” (Leskelä-Kärki 2017, 161). Biofiktion eettisiin kysymyksiin liittyy myös kirjailijoiden tekemät päätökset siitä, kenestä elämäkerrallisia romaaneja kirjoitetaan, kenen ääni nostetaan valitaan nostaa esiin. Cullhed kertoi podcastissa, että kokee Plathin unohtuneen historiaan ja jääneen kaanonin ulkopuolelle. Todellisuudessahan Plathista on mm. kirjoitettu paljon kirjallisuutta, hän on inspiroinut elokuvia, häntä opiskellaan kouluissa ja yliopistoissa ja häntä on myös tutkittu suhteellisen paljon. Eettisyyttä voi *Euforiassa* pohtia esimerkiksi sen kautta, että se käsittelee Plathin lisäksi muitakin todellisia henkilöitä, joille taas ei anneta ääntä; heidät kuvataan ulkopuolelta Cullhedin näkökulmasta. Seuraavassa luvussa pohdin biofiktion tarpeellisuutta ja hyödyllisyyttä, millä tätä voisi mahdollisesti perustella.

Euforiassa Cullhed ei alkuhuomautuksen lisäksi kommentoi romaania tai tiedonhaku sekä kirjoitusprosessia enempää. Ehkä voi olla mielekästä pohtia, muuttuisiko lukukokemus, jos Cullhed olisi kertonut yksityiskohtaisemmin esimerkiksi lähteistään. Myöskään podcastissa Cullhed ei avaa käyttämiensä lähteitä tai kirjoitusprosessiaan. 2020-luvulla on usein alettu merkaamaan elämäkerrallisiin romaaneihin lähteitä, jotta lukijalle voidaan tehdä selväksi, mikä on sepitettä, ja mikä perustuu todellisuuteen. Jos romaanissa olisi lähteitä, on mahdollista, että lukija lähestyisi sitä referentiaalisempana ja dokumentaarisempana. Ilman lähteitä *Euforia* on erotettu kauemmas elämäkertakirjallisuudesta, ja sen fiktiivisyys jopa korostuu. Lukuun ottamatta esipuheen mainintaa teoksen fiktiivisyydestä, ei siinä muuten ole

mitään, mikä erottaisi tämän biofiktioin muusta fiktiosta. Teosta ei siis ole kirjoitettu jakamaan faktatietoa Plathista, vaan se on fiktiivinen kertomus eläneistä henkilöistä.

Eräs mielenkiintoinen seikka löytyy ihan romaanin lopusta. Romaanin loppuasetelma on se, että Sylvia ja Ted ovat eronneet, ja Sylvia pohtii, miten elämä jatkuu avioliiton päättymisen jälkeen ja kahden lapsen kanssa. Sylvia kokee samaan aikaan innostuneisuutta ja tyhjyyttä uudessa elämäntilanteessaan:

”Siitä tulee täydellistä!” innostuin ja levitin käteni. ”Oi miten ihanaa täällä on – tämä on minun paikkani – sekatavarakaupuan nainenkin toivotti minut sydämellisesti tervetulleeksi, samoin teurastaja! He tunnustivat minut, ja nainen jopa muisti nimeni! Herranen aika, olen ollut niin kyllästynyt nautamaisiin devonilaisiin, että olen miltei unohtanut, miltä tuntuu keskustella sivistyneiden, koulutettujen ihmisten kanssa. (Cullhed 2022, 327–328).

Tämän jälkeen Sylvia nopeasti tajuaa, että innostus ei ole aitoa, ja hän näyttäytyy muille väsyneenä, vaisuna ja jäykkänä. Maski Sylvian kasvoilta on putoamassa, eikä hän pysty teeskennellä. Tajuamisen jälkeen Sylvia ajattelee: ”Olin jo kuollut. Olin jo siirtynyt eteenpäin, enkä tiennyt, että olin tehnyt tarjouksen omasta ruumisarkustani” (Cullhed 2022, 328).

Romaanin lopetuksen ”(...) Minulla oli lapset. He vierelläni nukahtaisin kuin uupunut kaniininpoikanen. Olin juossut koko päivän, ja nyt saisin viimeinkin levätä” (Cullhed 2022, 331) jälkeen teksti on allekirjoitettu kirjeen tapaisesti: ”Elin Cullhed 28. helmikuuta 2020”. Puhuja on ollut koko romaanin ajan Sylvia, mutta allekirjoitus tuo uuden ulottuvuuden. Jos tässä kontekstissa palaa vielä pohtimaan Cohnin ajatusta, johon luvun alussa viittasin, muuttuu se monimutkaisemmaksi. Romaanin kannessa tosiaan lukee kirjailijan nimi ja myös Sylvia Plathin nimi, mikä tekee lukijalle selväksi, että minämuotoisen romaanin puhuja ei ole kirjailija, vaan henkilö josta biofiktio kertoo. Cullhedin haastattelu kertoo sielunsisaruudesta ja ymmärryksestä, jota hän on tuntenut Plathia kohtaan. Myös valinta kirjoittaa biofiktio esimerkiksi enemmän dokumentaarisen elämäkertaromaanin sijaan vaatii sen, että kirjailija kokee pystyvänsä eläytymään todellisesta henkilöstä luotuun hahmoon niin syvästi, että tämä henkilö voi ikään kuin puhua hänen kauttaan. Cohnin mielestä on tärkeää tehdä erotus kirjailijan ja romaanin puhujan välille, mutta *Euforian* kohdalla olisi mahdotonta yrittää löytää tarkka raja Plathin ja Cullhedin väliltä. Lopun allekirjoitus kertoo myös mielestäni siitä, että Cullhedin aikomus ei missään vaiheessa ole ollut esittää romaaninsa puhujan olevan aito, elänyt Sylvia Plath, vaan Sylvia-hahmo, joka kuvaa oman elämänsä lisäksi laajempia kokemuksia esimerkiksi kirjailijuudesta ja äitiydestä.

Cullhed on kokenut tuntevansa Plathiin niin vahvan siteen, että kirjoitti romaanin, jossa heidän äänensä yhdistyvät. Biofiktion funktiota kuvaa mielestäni hyvin se, että Cullhed on tästä positiostaan päättänyt kirjoittaa nimenomaan romaanin, koska hän on kirjailijana ikään kuin ensimmäinen esimerkki henkilöstä, joka on kokenut sielunsisaruutta, ja biofiktion kautta hän ikään kuin antaa tätä kokemusta myös lukijoille. Cullhed on aina kokenut, että Plath teksteillään ymmärtää häntä, mistä hän on lähtenyt romaanissa liikkeelle, mutta sitten hän on korostanut *Euforiassa* vielä niitä elementtejä, jotka koskettavat ihmisiä laajemmin, kuten äitiys. Biofiktio toimii tässä tapauksessa paremmin kuin esimerkiksi elämäkertaromaani, joka pohjautuisi enemmän faktaan, ja yrittäisi vahvemmin pysytellä fiktion ja elämäkerran rajalla. Määrittämällä romaaninsa biofiksioksi, Cullhed on luonut lukijan kanssa sopimuksen, että kyseessä kerronta on seipitettä.

4 Mitä annettavaa *Euforiolla* ja biofiktiolla on?

Jatkaakseni edellistä lukua, haluan vielä pohtia hieman lisää, mitä merkitystä sillä on, että Cullhed on allekirjoittanut romaanin loppuun oman nimensä. Michael Lackey viittaa Russell Banksiin: muuttamalla todellisuutta fiktioksi, teoksella on mahdollisuus kuvata jotain tekstiä inspirointua yksilöä laajempaa; biofiktion kirjailija kerää dataa henkilöstä ja tämän elämästä, ja rakentaa sekä muokkaa dataa niin, että yksilön sijaan se kuvastaa laajempaa ihmiskokemusta, johon lukija voi samastua.² Cullhed ei kirjoittanut romaania ainoastaan Plathista, ja hänen läheisistään, vaan muista irrotettavista teemoista kuten äitiydestä, kirjailijuudesta, äiti–tytär -suhteista, avioliitosta, masennuksesta.

North Tawton – hohhoijaa! Maailma mätäni silmiäni edessä, ja syksyn ruskeat lehdet liimautuivat kengänpohjaani. Kyläläiset pitivät minua kämmenellä kuin pikkuista nukkea, ja tiesin, että minun täytyi tanssia. Minun täytyi tanssia ja ommella ja neuloa heidän katseensa alla. Ted oli mies, joten hän sai paeta pieneen ullakkohuoneeseen ja kirjoittaa mielensä mukaan. Minä taas olin yleistä omaisuutta, olin materiaalia. Minä olin nainen. Minut he halusivat napata. (Cullhed 2021, 33)

Katkelmassa kuvautuu Sylvian tunne, että hän on ansassa tai ahdistettuna pieneen tilaan. Hänen odotetaan asettuvan tiettyyn yhteiskunnan tuottamaan malliin. Sylvia on muiden Devonlaisten katseiden alla, ja kaikki haluavat hänen olevan tietynlainen nainen, äiti ja vaimo. Hän vertaa omaa tilannettaan mieheensä, jolla on enemmän vapauksia tehdä mitä haluaa. Sylvia mainitsee, että Ted saa ”kirjoittaa mielensä mukaan”. Sylviakin on kirjailija, mutta naisena hänen odotetaan keskittyvän muihin asioihin, eikä hänellä ole tilaa kirjoittaa. Sylvia kuvailee, kuinka kokee olevansa yleistä omaisuutta ikään kuin hänellä ei olisi autonomiaa tai valtaa päättää yhtään mistään. Sen sijaan hän kuuluu muille ja on ansassa. Tämän voisi ajatella kuvaavan hahmo-Sylvian lisäksi laajempaa kokemusta naiseudesta, jotain mihin lukijat voivat laajemmin samastua. Romaani käsittelee mm. naiseuden, äitiyden ja vaimouden teemoja, jotka voivat koskettaa lukijoita huolimatta siitä, kuka todellinen henkilö on inspiroinut romaania. Tällä tavoin *Euforia* kiteyttää biofiktion idean ja funktion; ei ole tarkoitus kirjoittaa referentiaalista teosta todellisista henkilöistä, vaan luoda fiktiota, joka sitä inspiroineen henkilön sijaan käsittelee jotain laajempaa kokemusta, joka yhdistää ihmisiä ylittäen pelkän yksilön. Tämä selittää myös biofiktion tarpeellisuutta; *Euforian* kautta lukijat

² ”- the author ‘uses the data of this character’s life and embellishes it sufficiently and reorganizes it and restructures it in such a way that it can both be data and a portrait of human beings who are very different from John Brown. It could be a portrait of the reader’” (Lackey 2022, 2)

voivat kokea samastumista ja tunnetta ymmärretyksi tulemisesta. *Euforia* antaa lukijoille samastumispintaa eri teemoihin, joita se käsittelee. Kuten edellisessä luvussa totesin, teemoja käsitellään Plathin kautta, mutta samaan aikaan myös itse Cullhedin kautta niin, että heidän äänet sekoittuvat. Näin lukijakin kutsutaan samastumaan romaanin maailmaan. Cohn kirjoittaa ”(...) ensimmäisessä persoonassa kirjoitettu romaanin ainakin klassisessa fiktiivisen omaelämäkerran valeasussa, on tämän referentiaalisen lajityypin³ tarkoituksellista keinotekoista jäljittelyä”, mutta en *Euforian* kohdalla ole hänen kanssaan aivan samaa mieltä. Ajattelen, että romaanin tarkoitus ei edes ole esittää olevansa Plathin todellista puhetta, vaan se itsessäänkin tiedostaa fiktiivisyytensä ja, että kyseessä on Cullhedin ääni. Ajattelen näin, koska *Euforiaa* ei ole kirjoitettu kaiken kattavan omaelämäkerran muodossa, vaan siinä korostetaan tiettyjä teemoja, kuten äitiyttä. Lisäksi *Euforia* sisältää jonkun verran myös proosamaista dialogia, joka esiintyy täydellisenä litterointina käydystä keskustelusta: ”’Olet romaanikirjailija tai maalari, niinhän minä aina olen sanonut. Proosa. Proosa on sinun juttusi. Runoilijat ovat hulluja, sinä et.’ (...) ’Nyt sinun täytyy kyllä myöntää olevasi väärässä. Ethän sinä hullu ole’”” (Cullhed 2022, 95). Omaelämäkerrassa taas täydellisen käydyksen keskustelun kirjoittaminen voi olla haasteellista, kun se tehdään muistista. Biofiktiossa tähän on mahdollisuus.

Biofiktiota tarkastellessa herää kysymys siitä, voiko lajiin kuuluva romaani tuottaa lukijoilleen tietoa. *Euforian* voidaan nähdä olevan omaelämäkerran ja fiktion yhdistelmä, mutta loppujen lopuksi se on nimenomaan fiktiota. Leskelä-Kärki kirjoittaa: ”Eettisten kysymysten haastavuudesta riippumatta biografinen fiktio mahdollistaa lukijoiden syvällisemmän pääsyn menneen henkilön sisäiseen elämään, samalla se antaa mahdollisuuden tarkastella historiallisia tapahtumia ja merkittäviä hahmoja historiasta irrallaan olevan kertojan kautta” (Leskelä-Kärki 2017, 159). Pääsyllä Plathin sisäiseen elämään ei tietenkään tarkoiteta sitä, että luettaisiin Plathin itse kirjoitettuja omaelämäkerrallisia ajatuksia, vaan sitä että lukija luottaa biofiktio kirjoittajan perehtyneen Plathiin niin, että tällä on valmiudet kuvata kuvitteellisen Plathin sisäistä maailmaa todellisia lähteitä hyödynnettyään. En silti sanoisi tämän tarkoittavan, että elämäkerrallinen romaani tuottaa tietoa, vaan ehkä enemmän esittelee mahdollisuuksia pohjaten ne tietoon.

Biofiktio kohdalla voi miettiä, mitä se tekee eläneelle henkilölle, jota se käsittelee. Cullhed kertoi podcastissa, että hänen tavoitteensa oli romaanilla purkaa Plath-myyttiä. Myyttiin

³ Cohn tarkoittaa tässä omaelämäkertaa.

kuuluu yksinkertaistettu käsitys Plathista masentuneena naiskirjailijana, joka lopulta teki itsemurhan. Romaanissa ei voida sivuuttaa itsemurhaa, koska se käsittelee Plathin viimeistä elinvuotta ja loppuu hetkeen juuri ennen hänen kuolemaansa. Cullhed on allekirjoittanut romaanin päivämäärällä ”28. helmikuuta”, kun Plath kuoli 11. helmikuuta. Ajattelen, että myytin purkamista tukee esimerkiksi se, että Cullhed on päättänyt lopettaa romaanin kohtaan ennen kuin Plath tekee itsemurhan laittamalla päänsä uuniin ja kaasuttamalla itsensä kuoliaaksi hiilimonoksidilla. Valinta on merkittävä siinä mielessä, että kuvaus Plathista tekemässä itsemurhaa olisi ylläpitänyt myyttiä, jossa itsemurhatapahtuma on jokin ”ikoninen” osa Plathia. Romaani tuo Plathin lähelle lukijaa korostaen hänessä mm. intensiivisiä tunteita ja ajatuksia sekä suurta rakkautta lapsiaan kohtaan. *Euforia* ei välttämättä suuresti kuitenkaan muuta käsityksiä Plathista, mikä ei välttämättä olisi ollutkaan olennaista. Tämän romaanin kohdalla biofiktion funktio on kuvata Plath inhimillisenä henkilönä, jonka tarinaan lukijat voivat samastua. Korostamalla Plathin elämästä niitä asioita, joihin Cullhed itsekin pystyy samastua, rakentaa hän Sylvia-hahmosta romaanilleen sopivan version.

5 Lopuksi

Tarkastelin tutkielmassani Elin Cullhedin romaania *Euforia*, joka on lajiltaan biofiktio. Halusin selvittää, miten tämä romaani määrittelee biofiktion tarkastelemalla syitä, miksi se on kirjoitettu ja mikä sen funktio on. Pohdin aluksi biofiktion suhdetta eläneeseen henkilöön, jota romaani käsittelee. Mietin tarvitaanko *Euforian* lukemista varten taustatietoa Sylvia Plathista. Myöhemmin pohdin kirjailijan suhdetta Plathiin ja viimeisessä käsittelyluvussa tarkastelin suoraan kysymystä siitä, mitä annettavaa biofiktiolla on.

Biofiktion tehtävä ei ole toimia referentiaalisena oppaana sitä koskevan henkilön historiaan. Biofiktio genrenä antaa inspiraation, johon voi liittyä jokin teema tai yksittäinen tapahtuma, joko muutetaan fiktioksi. *Euforian* kohdalla tämä tarkoitti Plathin viimeistä elinvuotta, josta on saatavilla yleisenä tietona se, että hänen aviomiehensä petti häntä, jonka seurauksena hän lähti rakentamaan omaa elämäänsä Hughesin ulkopuolella ja lopulta teki itsemurhan. Plath kirjoitti elämänsä aikana paljon päiväkirjoja, mutta viimeisen vuodet merkinnöistä Hughes on hävittänyt suuren osan, joten tältä viimeiseltä vuodelta ei ole saatavilla paljoa Plathin ajatuksia henkilökohtaisesta tilanteesta. Tämä asetelma avaa mahdollisuuden biofiktiolle, jonka Cullhed on kirjoittanut minämuodossa esittäen fiktiivisenä Plathin sisäistä maailmaa.

Sen lisäksi että kysyin tutkielmassani, miten *Euforia* määrittelee biofiktion, halusin myös tarkemmin selvittää, mikä sen mukaan on biofiktion funktio. Päädyin tässä siihen, että *Euforia* kuvaa Plathin lisäksi laajempia aiheita, jotka koskettivat Plathia, mutta ovat läsnä myös muiden elämässä. Cullhed on kokenut sielunsisaruutta Plathiin, ja pystynyt samastumaan häneen. Sekoittamalla *Euforiassa* heidän ääniään, tai lainaamalla Plathille ääntään, Cullhed kutsuu myös lukijat kokemaan ymmärretyksi tai nähdyksi tulemista.

Romaanissa kuvataan Sylvian hahmon kokemusta mm. äitiydestä, vaimoudesta, tyttäryydestä ja petetyksi tulemisesta, mitkä koskettavat laajempaa lukijakuntaa. Romaani määrittelee näin biofiktion ja sen funktion sekä tarpeellisuuden.

Tutkielmani jälkeen jäljelle jää aiheesta kysymyksiä, ja muita tutkittavia suuntia. Olisi mielenkiintoista esimerkiksi enemmän pohtia biofiktion eettisyyttä *Euforian* kohdalla. Esimerkiksi kysymys teoksen, ja biofiktion yleensä, vaikutuksesta muihin henkilöihin, joita se koskee on tärkeä. Myös tekijälähtöinen tutkimus olisi kiinnostavaa miettien, millainen *Euforian* kirjoitusprosessi on ollut. Esimerkiksi miten Cullhed on kirjoittanut tai editoinut tekstiään, jotta se muistuttaisi hänelle mahdollisimman paljon Plathia. Vai eikö hän ole tehnyt

tätä ollenkaan? Mietin myös, että mitenköhän erilainen lukukokemus olisi, jos Cullhed olisi sisällyttänyt teokseensa lähdeviittauksia. Tämä vaikuttaisi varmasti lukukokemukseen ja rikkoisi sopimusta fiktiivisyydestä. Lukijalähtöinen tutkimus toimisi varmasti romaanin kohdalla hyvin myös. Kiinnostava kysymys on, millainen kokemus teoksen lukeminen on todellisen ihmisryhmän mukaan.

Lähteet

Primaarilähde

Cullhed, Elin. 2021: *Eufori: En roman om Sylvia Plath*. Wahlström & Widstrand.

Cullhed, Elin. 2022: *Euforia: Romaani Sylvia Plathista*. (*Eufori: En roman om Sylvia Plath*, 2021). Suom. Laura Kulmala. Jyväskylä: Atena.

Sekundaarilähteet

Cohn, Dorrit. (2006): *Fiktio mieli*. (*The Distinction of Fiction*, 1999). Suom. Paula Korhonen, Markku Lehtimäki, Kai Mikkonen ja Sanna Palomäki. Helsinki: Gaudeamus.

Crawford, Lillian (2021): Sylvia Plath: Will the poet always be defined by her death? BBC 21.7.2021. Verkojulkaisu. [haettu: 5.10.2025].

Iser, Wolfgang . (1972): *Der implizite Leser*. Kommunikationsformen des Romans von Bunyan bis Beckett. München: Fink.

Kirk, Connie Ann. (2004): *Sylvia Plath : A Biography*. Greenwood Press.

Kukil, Karen V. (2000): *The Unabridged Journals of Sylvia Plath*. Toim. Karen V. Kukil. Anchor Books, New York.

Lackey, Michael. (2022): *Biofiction: An Introduction*. New York: Taylor & Francis Books.

Leskelä-Kärki, Maarit. (2017): *Toisten elämät: Kirjoituksia elämäkerroista*. Vantaa: BTJ Finland Oy.

Meldgaard harboe, R. (Juontaja). (18.4.2025). Scandinavian Fiction Podcast. *Spotify*. [Kuunneltu 8.9.2025.]

<https://open.spotify.com/episode/6LJZUsWGdMN7m2FSsMOzoc?si=eb5faac485d14f82>

Ostberg, René. Sylvia Plath. *Britannica* -sivusto.

<https://www.britannica.com/biography/Sylvia-Plath> [Haettu 11.9.2025.]

Plath, Sylvia. (1963): *The Bell Jar*. Lontoo: Faber & Faber Limited.